

Vijf voorwaarden en zeven aanbevelingen voor gemeenten

Succesvolle burgerinitiatieven

APPM Management Consultants

Iedere Nederlander wil een mooie, prettige woonomgeving. Maar als het erop aankomt de openbare ruimte te verfraaien, dan kijkt de burger al snel naar de overheid. Toch zijn er op lokaal niveau wel degelijk mensen die zelf met ideeën komen. APPM Management Consultants nam een aantal burgerinitiatieven onder de loep. Wat maakt ze tot een succes en hoe kan een gemeente ze stimuleren en faciliteren?

>> Ideeën om Nederland mooier te maken zijn er volop. De één kiest voor het vergroenen van zijn leefomgeving door het aanbrengen van bloemen en planten, de ander voor het restaureren en ontwikkelen van een oud verdedigingsfort van de Hollandse Waterlinie, een derde wil het water meer bij de wijk betrekken door het aanleggen van steigers. Hoe uiteenlopend deze initiatieven ook zijn, aan het welslagen blijkt wel degelijk een gemeenschappelijke deler ten grondslag te liggen. Wij detecteerden vijf voorwaarden voor succesvolle verandering: probleemervaring bij de betrokken partijen, heldere gemeenschappelijke visie op de benodigde verandering, praktische eerste stappen, een gepaste kosten-batenverhouding en het geloof dat verandering mogelijk is.

Probleemervaring

Eenmansinitiatieven blijken weinig kansrijk. Om een initiatief tot wasdom te laten komen,

dienen meerdere burgers gemeenschappelijk het probleem te ervaren. Voorbeelden van dat soort problemen zijn de verloederend van een buurt of gebouw, het gevoel dat de openbare ruimte niet aansluit bij de kwaliteit van de bebouwing of een gebrek aan voorzieningen. Een andere voorwaarde om een burgerinitiatief te laten ontbranden, is dat het probleem behapbaar is. Bij grote of complexe vraagstukken kijken burgers doorgaans naar de overheid, en niet ten onrechte. Een gemeente die burgerinitiatieven wil stimuleren, kan zich dus maar het beste richten op wijken of gebieden waar de situatie redelijk tot goed is maar waar kleinschalige veranderingen zichtbare verbeteringen teweeg kunnen brengen.

Gemeenschappelijke visie

Een tweede voorwaarde voor een succesvol initiatief is een heldere, gemeenschappelijke visie op de oplossing van het probleem en daarmee tevens een duidelijk en gedeeld beeld van

het eindresultaat. Om tot die visie te komen, zullen de initiatiefnemers over voldoende kennis van de inhoud en de procedures moeten beschikken of die kennis binnen handbereik moeten hebben. Essentieel is ook dat alle initiatiefnemers dezelfde visie delen en uitdragen.

Plannen zonder heldere horizon of bedacht zonder inhoudelijke kennis, verzanden doorgaans in gebrek aan betrokkenheid en het ontbreken van tussenresultaten. Voor gemeenten die burgerinitiatieven willen steunen, is het dan ook raadzaam alleen initiatieven te faciliteren waar een heldere visie aan ten grondslag ligt. Mocht die visie ontbreken, dan is het in ieder geval zaak de initiatiefnemer te bewegen deze eerst te ontwikkelen. In dat geval kan de gemeente de visievorming eventueel ondersteunen door ontbrekende kennis ter beschikking te stellen of te ontsluiten. Een goed voorbeeld van een burgerinitiatief met een heldere visie is Uiteraard Uitermeer (zie de kadertekst). De initiatiefnemers hebben een

Uiteraard Uitermeer

Het Fort Uitermeer ligt in de gemeente Weesp vlak bij het Naardermeer aan de Vecht en is onderdeel van zowel de Nieuwe Hollandse Waterlinie als de Stelling van Amsterdam. De provincie Noord-Holland schreef een prijsvraag uit om ideeën te verzamelen waarmee het vervallen fort en zijn omgeving vol natuurwaarden weer tot leven gebracht konden worden. Een groep roeiers uit Weesp die wekelijks langs het fort voer, raakte geïnspireerd en ontwikkelde onder de naam 'Uiteraard Uitermeer' een plan. Het richt zich op het aantrekkelijk maken van het fort voor de ecotoerist. Het fort moet een baken aan de Vecht worden en een rustpunt tegen oprukkende verstedelijking. In de ideeën van de roeiers vormt het een knooppunt van recreatieve fiets- en wandelroutes met daarbij kleinschalige voorzieningen voor de ecotoerist, zoals een restaurant en een overnachtingsmogelijkheid. Het volledige plan is te vinden op www.uiteraarduitermeer.nl

Uiteraard Uitermeer
10-01-2008

inrichtingsvoorstel voor Uitermeer. (bron: www.uiteraarduitermeer.nl)

Stompwijk: alle kenmerken verenigd

De Stompwijkse Dokter van Noortstraat verenigt zo ongeveer alle vijf kenmerken van een burgerinitiatief. Stompwijk, onderdeel van de gemeente Leidschendam-Voorburg, is een lintdorp. En zoals dat vaak het geval is bij lintdorpen, loopt er dwars door de dorpskern een drukke weg. Hier maakt haastig doorgaand verkeer en zwaar werkverkeer gebruik van, maar tegelijk ook kleinschalig dorpsverkeer, zoals mensen die er hun dagelijkse boodschappen doen en kinderen die op weg zijn naar school. De dorpsbewoners wilden van de onveilige situatie af en richtten samen met ondernemers een werkgroep op. Die kwam met twee voorstellen: maak van de Dokter van Noortstraat een 30-kilometerzone en richt parkeervrije zones in zodat verkeer in tegenovergestelde richting elkaar makkelijk kan passeren. De gemeente sloot zich al snel aan bij de werkgroep, nam de voorstellen over en voerde ze uit. Het was al met al een kleine, goedkope ingreep. Het probleem was overzichtelijk en werd door een grote groep mensen als zodanig ervaren. Geloof in verandering was er ook. Dat is waarschijnlijk voor een groot deel te danken aan een eerdere succesvolle samenwerking tussen gemeente en burgers. De gemeente Leidschendam-Voorburg had samen met bewoners, ondernemers en belangengroepen een breed gedragen gebiedsvisie opgesteld. Je zou kunnen zeggen dat de burgers hadden gezien dat de gemeente van goede wil is. En de gemeente had ervaren dat de burgers met kennis van zaken verder kijken dan hun eigen belangen.

grote betrokkenheid bij de locatie en de historie van fort Uitermeer en veel relevante inhoudelijke kennis. Ze hadden een glasheldere visie op de toekomst van het fort, wat resulteerde in het winnen van een prijsvraag die de provincie Noord-Holland uitvraag over de herontwikkeling ervan.

Praktische eerste stappen

Een heldere visie is noodzakelijk maar leidt niet vanzelfsprekend tot de gewenste verandering. Het blijkt dat ook de eerste stappen in het proces makkelijk te nemen moeten zijn. Dan is een belangrijke drempel overwonnen en zullen enthousiasme, betrokkenheid en draagvlak groeien. Vervolgens is het vaak relatief eenvoudig een vervolg aan het initiatief te geven.

Lastig punt voor gemeenten is dat de laatste stap, het (langdurig) onderhouden van het gerealiseerde initiatief, vaak een ondergeschoven kindje is. Het gevolg is afkalving van het succes of een gemeente die het onderhoud noodgedwongen zelf uitvoert. Voor de gemeente is het aan te bevelen juist de eerste stappen van het burgerinitiatief actief te stimuleren maar daarbij vooraf te bepalen of ze bereid en in staat is het beheer op zich te nemen. Is dat niet het geval, dan kan de gemeente trachten hierover met de burgers een regeling te treffen. Als er uiteindelijk geen partij te vinden is die al dan niet samen met anderen het beheer op zich wil nemen, dan is er een probleem. Wellicht is het dan maar beter als de gemeente het initiatief niet ondersteunt. Daarover moet dan wel met de initiatiefnemers gecommuniceerd worden.

Passende kosten-baten-verhouding

Een vierde voorwaarde voor succes is een passende kosten-batenverhouding. Burgers zijn vaak bereid veel tijd, energie en creativiteit in een initiatief te investeren, het leveren van een financiële bijdrage is een uitzondering. Als voor realisatie van een initiatief geld nodig is, kan de gemeente inspringen met subsidies die bijvoorbeeld gerelateerd zijn aan haar beleidsdoelen. Een andere manier waarop gemeenten faciliterend kunnen optreden, is burgers ondersteunen bij het opsporen en aanvragen van financiële regelingen van andere overheden, zoals het ministerie van VROM. Ook andere subsidiebronnen blijken mogelijk. Zo hebben initiatiefnemers de weg weten te vinden naar het VSB-fonds en potjes geld bij woningcorporaties.

Geloof in verandering

Een laatste voorwaarde voor een succesvol initiatief is het geloof dat verandering mogelijk is. Bij elk initiatief blijkt dat wanneer de eerste vier voorwaarden goed zijn ingevuld en de eerste stappen succesvol blijken, het geloof in verandering sterk aanwezig is. Slechts stagnatie door taaiheid van ruimtelijke procedures of onderlinge onenigheid bij de initiatiefnemers lijken dan nog roet in het eten te kunnen gooien. Het tweede punt is niet te beïnvloeden, het eerste met wat goede gemeentelijk wil volgens ons wel.

Tenslotte: zeven aanbevelingen

Resumerend komen we tot zeven aanbevelingen voor gemeenten bij het stimuleren van burgerinitiatieven:

- Lok burgerinitiatieven uit in gebieden waar problemen voor burgers behapbaar zijn.
- Stimuleer alleen initiatieven met meerdere initiatiefnemers, een heldere visie en eindbeeld en bovendien met voldoende draagvlak.
- Creëer één gemeentelijk loket voor burgerinitiatieven.
- Stel op basis van het programma van B&W een subsidiepot beschikbaar voor burgerinitiatieven en probeer die pot leeg te krijgen.
- Wijs de initiatiefnemers op andere subsidie-mogelijkheden binnen en buiten de overheid.
- Faciliteer initiatiefnemers ook met het ontsluiten van inhoudelijke en procedurele kennis.
- Denk na over het onderhoud op langere termijn. <<

Dit artikel is door vijf projectmanagers van APPM Management Consultants geschreven in het kader van de APPM Academy, met als doel bij te dragen aan een mooier Nederland. Meer informatie bij Jeroen van der Hoeven, hoeven@appm.nl